

РОЗДІЛ III

Рекреаційна географія та географія туризму

УДК 911.3: 338.48(460)

**Віктор Патійчук,
Катерина Карпюк**

Особливості розвитку видовищного туризму в Іспанії

Узагальнено теоретичні аспекти розвитку видовищного туризму. Запропоновано варіант видового складу видовищного туризму з позиції об'єктів відвідування масових заходів та їхніх основних функцій. Розглянуто особливості й передумови розвитку міжнародного туризму в Іспанії. Проаналізовано основну ресурсну базу й головні чинники розвитку туризму в країні. Вивчено напрями спеціалізації міжнародного туризму в державі. Проаналізовано основні видовищно-фестивальні заходи в Іспанії, виділено їх просторовий рівень організації. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку видовищного туризму в країні.

Ключові слова: видовищний туризм, міжнародний туризм, умови розвитку туризму, міжнародні фестивалі, туристична спеціалізація, видовищно-туристичний центр, Іспанія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Іспанія – один із найбільших центрів міжнародного туризму. Вона займає третє місце у світі за кількістю туристичних прибуттів за рік та доходами від іноземного туризму. Ця європейська країна запровадила досить високі стандарти у сфері туристичного обслуговування й пропонує майже всі відомі види туризму. Вона спеціалізується на пляжно-рекреаційному, спортивно-оздоровчому, гірськолижному, бальнеологічно-лікувальному, культурному, релігійному, діловому й бізнесовому, гастрономічному і шоп-туризмі, екологічному та агротуризмі. Цьому сприяє багато чинників як природного, так і антропогенного походження, наприклад, чудова природа й довга протяжність берегової лінії зі зручними безпечними пляжними територіями, теплий клімат, довготривале літо, живописні ландшафти, унікальна історія та архітектура, розвинута транспортна й туристична інфраструктура, комфортні умови проживання, національна кухня, численні відпочинкові заклади з необхідним обладнанням та високим рівнем обслуговування тощо. Основні туристичні центри країни – це Мадрид, Барселона, Валенсія, Канарські острови, а також відомі курорти – «Коста-Брава», «Коста-Дорада», «Коста-Бланка», «Коста-дель-Соль» та ін.

Однак у функціонуванні туристичної сфери Іспанії існують певні проблеми, що стримують її розвиток, крім того, потребують модернізації й активізації окремі галузі туристичного обслуговування, до яких належить і видовищний туризм. Це й зумовило вибір теми нашої наукової статті.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження галузевих видів міжнародного туризму та їх спеціалізації стосується багато праць вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких слід відзначити А. Александрову [1], А. Бабкіна [3], В. Безуглого [4], О. Бейдика, О. Бугорина, В. Ведюшкіна, М. Крачила, П. Масляка [12], Н. Фоменко [16] та ін. Проблеми розвитку економіки міжнародного туризму в Іспанії розкриває значно менша кількість наукових публікацій. Це праці О. Анікеевої [2], Л. Хуана [17], Л. Фельтиної [15], В. Чалого [18], Ю. Шашкова [19] та ін. Питання розвитку видовищного туризму в цій європейській країні розкрито, на нашу думку, недостатньо, що й зумовило потребу в цьому дослідженні.

Мета статті – дослідити основні видовищно-масові заходи Іспанії як світового центру міжнародного туризму.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Видовищний туризм є однією із сучасних галузей міжнародного туризму, що ґрунтується на масовому відвіданні різноманітних етнічно-релігійних і культурно-мистецьких та спортивно-масових заходів тощо, наприклад фестивалів й інших масових туристичних подій, якими відомі країни Європи, включаючи Іспанію, де ця галузь туристичного обслуговування має давні початки на основі лицарських турнірів і поєдинків, боїв із биками (коридою) та томатними бійками (томатинами), численними масовими обрядодійствами, що були пов'язані зі збором урожаю чи релігійними святами. Такі масові заходи в Європі відомі здавна. Це бої гладіаторів і лицарські звитяги, древні Олімпійські ігри, змагання між містами за право бути кращим у випічці хліба, виробництві вина, сиру тощо, словесні поєдинки митців та риторів й інші, більшість із яких дійшли до наших часів та становлять значний туристичний інтерес і приваблюють до себе великі потоки іноземних гостей та відпочивальників. У сучасній Іспанії нараховується багато міжнародних і регіональних видовищно-туристичних центрів. Під останнім слід розуміти місце просторової локації, на якому відбуваються регулярні видовищно-масові заходи, що приваблюють туристів із різних регіонів країни та сусідніх із нею територій іноземних держав. Міжнародний видовищно-туристичний центр – це об'єкт масового регулярного відвідування туристів багатьох країн, що викликає культурно-пізнавальний і видовищно-відпочинковий інтерес.

Сучасний видовищний туризм має свої особливості й певні різновиди: фестивальний, показово-презентаційний, ярмарково-діловий, культурно-масовий, оздоровчо-спортивний та подієвий (рис. 1).

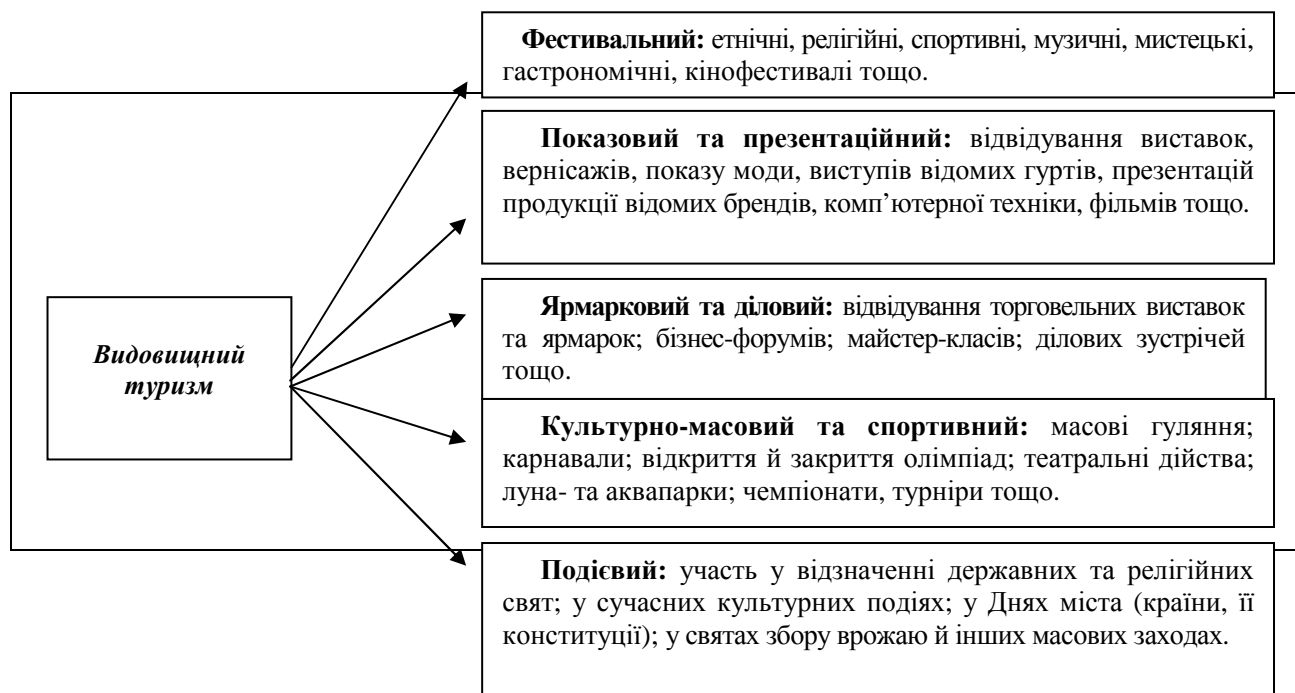

Рис. 1. Різновиди видовищного туризму

Фестивальний туризм уключає відвідування різноманітних масових фестивальних заходів, як-от: етнічні (масові відзначання днів національних свят, місцевих героїв, збору врожаю тощо); релігійні (фестивалі, приурочені до днів покровителів міст або країни, наприклад великомученика Георгія в Болгарії або Грузії, який є патроном цих держав); спортивних (церемонія запалення олімпійського вогню в Греції, відкриття або закриття Олімпійських ігор, проведення різноманітних чемпіонатів, турнірів); музичні фестивалі (етнічної, класичної й сучасної музики, рок-фестивалі, фестивалі авторської пісні та музичних виконавців); гастрономічні фестивалі (винні, кулінарні, делікатесні, сирні, молочні, шоколадні, десертні, трюфельні, виноградні, пивні, піци, пончиків тощо, гастро-екзотичні та ін.); мистецькі (літературні читання й фестивалі поезії, художників і графіків, народних майстрів); кінофестивалі та інші видовищні заходи. Деякі автори виділяють також фестивалі сучасних субкультур – хіпі, панків, рокерів, сексуальних меншин (гей-паради); фестивалі кохання й ін. [8].

Показовий та презентаційний видовищний туризм ґрунтується на масовому відвідуванні різноманітних виставок (авторських і колективних робіт, виробничих та ексклюзивних презентацій продукції; виставок квітів, собак і котів, морських свинок, птахів, метеликів, слимаків тощо); мистецьких вернісажів; показу колекцій сучасної моди; виступів відомих музичних гуртів й аматорських театрів; презентацій продукції відомих брендів; новинок комп'ютерної техніки; досягнень новітніх технологій).

Ярмарковий та діловий видовищний туризм передбачає відвідування торговельних виставок та ярмарок; бізнес-форумів; майстер-класів; ділових зустрічей тощо. Культурно-масовий і спортивний уключає різноманітні масові гуляння; карнавали; відкриття та закриття олімпіад; участь у масових театральних дійствах; відвідування луна- й аквапарків, чемпіонатів та турнірів; участь у спортивно-масових заходах (колективних забігах, запливах; участь у марафонській ході; кулачних боях, перегонах на тваринах тощо). Подієвий видовищний туризм пов'язаний із відзначанням державних і релігійних свят; реконструкцією військових та революційних дій (узяття Бастилії у Франції; привезення мощей святого Миколая у м. Барі в Італії та ін.); різноманітних парадів, водних, піротехнічних і світлових шоу, шоу-тіней та інших мистецьких й екстремальних заходів; Днів міста (країни, її конституції); масовими зібраннями під час запуску космічних ракет, повітряних шоу, водних вистав та інших організованих подій тощо.

Туризм – одна з основних галузей економіки Іспанії [5]. За офіційними даними, загальний внесок сфери туризму до ВВП країни склав у 2016 р. 158,9 млрд (177,2 млрд дол. США), що становить 14,2 % від загального прибутку держави [20]. За свідченням фахівців, показник експорту у сфері туризму Іспанії у 2017 р. склав 58,9 млрд євро (65,7 млрд дол. США), або 16,1 % загального обсягу експорту [22]. Експерти прогнозують, що цей показник збільшиться на 2,5 % річних із 2017 р. до 2027 р. і становитиме 78,5 млрд євро (87,5 млрд дол. США) [21]. Сьогодні у сфері туризму країни безпосередньо працює 862 тис. осіб, або 4,7 % загальної зайнятості населення [24]. Окрім того, за висновками фахівців, у пік курортних сезонів іспанський уряд ще додатково та опосередковано залучає 14,5 % трудових ресурсів країни (2,7 млн робочих місць). Експерти очікують, що цей показник зросте до 3 млн робочих місць у 2027 р. (15,3 % від загальної кількості зайнятих у туризмі) [20].

За офіційними даними, Іспанія нині приймає 7 % від усіх іноземних туристів світу, що вивело її на друге місце у світі після Франції та друге місце після США за обсягом доходів від туризму [23]. Динаміка прибуттів іноземних туристів в Іспанію постійно зростає: якщо у 2006 р. загальна кількість іноземних туристів, які прибули в цю країну, становила 99,9 млн осіб, то у 2016 р. цей показник склав уже 123,5 млн осіб (рис. 2) [11]. Така закономірність не випадкова, адже в Іспанії постійно зростають державні та іноземні інвестиції в туристичний бізнес.

Сукупний обсяг державних інвестицій у туризм Іспанії у 2016 р. склав 15,4 млрд євро, або 6,9 % від загального обсягу інвестицій (17,2 млрд дол. США). Прогнозують, що цей показник зросте на 2,7 % річних протягом наступних десяти років – до 21,2 млрд євро (23,6 млрд дол. США) у 2027 р. й становитиме 7,5 % від загального обсягу інвестицій [9]. Отже, щорічний притік іноземних туристів в Іспанію постійно зростає. У 2017 р. він склав близько 60 % від загальних туристичних потоків, що, на думку науковців, становить у середньому приріст на 5 % за останні 10 років [11]. Іспанія – найпопулярніша держава Європейського Союзу для іноземних туристів за кількістю ночівель, що дорівнювало, за офіційними даними, у 2016 р. 454 млн ночівель. За цим показником вона випереджає своїх головних конкурентів на міжнародному туристичному ринку послуг – Італію та Францію [20].

Іноземний туризм добре розвинутий на всій території Іспанії, проте його значення й доходи в економіці країни зростають у найбільш популярних туристичних регіонах, серед яких виділяють область Каталонії, котра є візитною туристичною карткою країни. Вона прийняла у 2017 р. 21,5 млн іноземних туристів, або 26,5 % від загальної кількості. Серед інших найпопулярніших регіонів Іспанії треба назвати Балеарські (понад 12 млн іноземних туристів) і Канарські острови (9,5 млн туристів), Андалусія (8 млн), провінція Валенсія (5,5 млн) і Мадрид (4 млн) [22]. Серед іноземних туристів, які відвідують Іспанію, переважають громадяни ЄС: британці – 27,7 %, німці – 17 %, французи – 15,7 %, італійці – 5,7 %, нідерландці – 4,3 %, португальці – 3,8 %, бельгійці – 3,3 % й ін. [13]. В останні роки зростає частка українських туристів, котрі відвідують Іспанію переважно з відпочинковими та культурно-пізнавальними цілями, що становить до 15 тис. осіб у рік [14].

Number of arrivals in tourist accommodation in Spain

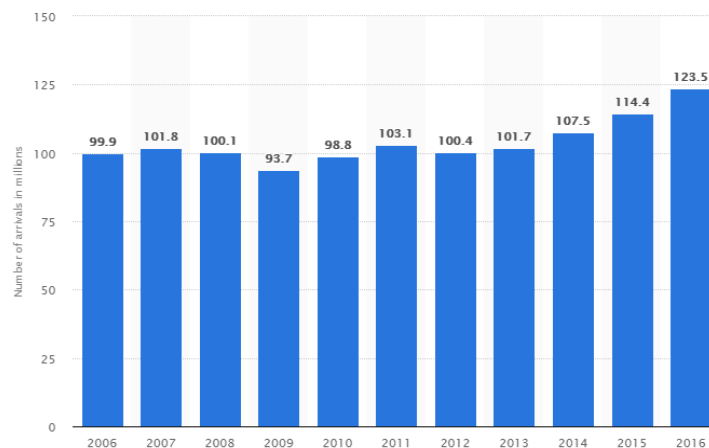

Рис. 2. Динаміка іноземних туристичних прибуттів в Іспанії у 2006–2016 рр. [11]

Іспанія – європейський лідер розвитку пляжно-курортного туризму. Цьому сприяють її достатньо теплий клімат і значна інсоляція, порівняно з іншими європейськими країнами. Курортні зони тягнуться вздовж Середземноморського узбережжя – Коста-Брава й Коста-дель-Соль. Вони локалізовані також на Балеарських і Канарських островах. У їх межах зосереджено значну кількість готелів, пансіонатів, ресторанів та пляжних котеджів. Проте щороку зростає курортна привабливість Північної Іспанії, де клімат більш прохолодний і вологий. Тут містяться основні гірськолижні туристичні курорти країни, наприклад «Sierra Nevada» (висота 3282 м), де постійно проводять Кубки світу й інші міжнародні змагання з гірських лиж.

На території Іспанії є 41 пам'ятка, уключена ЮНЕСКО до пам'яток всесвітньої спадщини, тридцять серед яких – це міста історичної спадщини людства [6]. Найбільш відомі – Севілья, Ібіса, Меріда, Сантьяго-де-Компостела, Саламанка, Авіла, Сеговія, Алькала-де-Енарес, Толедо, Касерес, Сан-Крістобаль-де-ла-Лагуна, Кордоба, Куенка, Таррагона та ін. У країні розміщено 126 природних і 25 регіональних парків, виділених відповідно до природних комплексів різних ландшафтних регіонів Іспанії. Серед чотирнадцяти національних парків найбільш відвідуваними є Тейде, Айгустортес й Естані-де-Сант-Маурічі, Атлантичний галісійський, Гарахонай, Донанья, Кабаньєрос, Марітімо-Террестре, Кальдера-де-Табурьєнте, Монфраке, Ордеса й Монте-Пердідо, Пікос-де-Европа, Сьєрра-Невада, плато «Даймель», «Тіманфайя». Парк Тейде є другим за кількістю відвідувань у світі (4 млн осіб у рік) і розміщений на однойменному гірському піку – найвищій точці Іспанії на острові Тенеріфе [19]. В Іспанії функціонує розгалужена мережа музеїв, багато з яких працюють при соборах і монастирях, бібліотеках, навчальних закладах тощо. Також приваблює туристів традиція іспанської кориди. Найвідоміші місця її проведення – арени «Лас-Вентас» у Мадриді, «Ла-Монументаль» у Памплоні, «Ла-Маестранса» у Севільї та «Пласа-де-Торос» у Валенсії [12].

Останнім часом в Іспанії масово розвивається культурно-пізнавальний, релігійний, гастрономічний, діловий, спортивно-оздоровчий і морський туризм. Цьому сприяють красиві міста з унікальною архітектурою, численні культові споруди та монастирі, комфортабельні готелі, безпечні пляжі зі зручними бухтами, у яких практикують усі види морського відпочинку, включаючи дайвінг, підводне плавання, серфінг, відпочинок на яхтах тощо, а також чудові бальнеологічні, мінерально-грязеві й гірськолижні курорти. У Каталонії наявні 49 мінеральних джерел, на яких побудовано шістнадцять курортів [19]. В Іспанії чимало термальних джерел, що відомі ще з часів Римської імперії. Біля них побудовано багато сучасних термальних курортів зі спа-зонами та саунами, турецькими лазнями, басейнами з морською водою й зонами індивідуальної терапії.

В останні десятиріччя уряд країни звернув особливу увагу на видовищний, гастрономічний та агротуризм, щоб подолати сезонні коливання напливу туристів, що пов'язані з пляжно-курортним і гірськолижно-спортивним туризмом. Адже значним аттрактором для іноземних туристів є цікава історія іспанського народу, його традиційна кухня з такими відомими національними стравами, як

паелья, хамон, запечені тріска й тунець з овочами в білому вині, свиняча печінка з квасолею, мадридський суп, холодний овочевий суп гаспачо, заєць у соусі сальморехо, іспанські ковбаси тощо [7]. Крім того, на території країни існують різні види поселень, у яких можна розвивати агротуризм: агропункти, агропарки, ферми й приватні сільськогосподарські садиби, давні етнічні поселення, села з прилягаючою ландшафтною територією тощо. За офіційними даними ЄС, Іспанія має понад 5 тис. варіантів відпочинку в сільській місцевості сумарною місткістю близько 27 тис. ліжок-місць [20]. У державі запроваджено категоризацію сільських готелів за системою «INNS OF SPAIN», їм присвоюють від 1 до 4 тюльпанів [23]. Певна частина цих сільських готелів існує у відповідно переобладнаних монастирях, садибах, історичних замках, андалуських постійних дворах, поштових станціях. Також чимало готелів відкрито на Канарських і Балеарських островах [10].

Найпопулярнішим серед іноземних туристів в Іспанії вважається видовищний туризм, уключаючи проведення різноманітних культурно-історичних, етнорелігійних, спортивних, театралізовано-мистецьких, музичних та ярмаркових заходів, наприклад щорічних фестивалів збору врожаю, «томатних боїв», перегонів биків, «похорону сардини», а також коронного іспанського номеру у видовищних заходах (кориди) (табл. 1). Її самі іспанці вважають етнічним мистецтвом, своєрідним ритуалом і спортом. Корида – це стародавня типово іспанська традиція, яка не завжди зрозуміла іноземцям, однак має багато шанувальників і за межами країни. Місцеве населення її обожає, тому ідеї про заборону кориди в Каталонії, які підтримують ЄС та захисники тварин з інших країн світу, в Іспанії вкрай непопулярні. Розрізняють два основні види кориди: перший – усім відоме видовище, яке закінчується вбивством бика (або тореадора); другий – кінна корида. Крім биків і матадорів, у ній беруть участь пікадори, бандерильєро, пеони, кожен із яких має свої спеціальні функції [17]. Незважаючи на часті протести захисників природи всередині держави та заборони з боку європейських організацій, бої биків із матадорами залишаються вагомим атрибутом іспанської культури, візитною картою національного туризму. Саме тому їх не заборонили в окремих провінціях країни.

Фестиваль Сан-Фермін («Sanfermines») – один із наймасовіших заходів Іспанії та в усьому світі, що проводиться щорічно в м. Памплоні з 6 по 14 липня на честь святого Ферміна. Це театральне дійство триває 204 години поспіль і супроводжується забігами шести розлючених биків («енсієрро») вулицями старого міста, від яких утікають місцеві жителі й численні туристи. Биків випускають із загорожі поблизу площі Санто-Домінго, звідки ті біжать містом до арени на площі Хемінгуея (саме він прославив фестиваль Сан-Фермін у своїх творах), де відбуваються бої з биками [6]. Поруч із биками біжать сотні місцевих мешканців і туристів, які перевіряють свою хоробрість перед грізними рогатими тваринами. Не завжди це видовище закінчується безпечно для сміливців, адже щороку є постраждалі, а інколи й загиблі, проте постійно нові й нові учасники цього фестивалю збираються на вулицях стародавнього міста. Увесь день у місті тривають народні гуляння, усі п'ють вино та беруть участь у жартівливих заходах із борошном, какао й сирими яйцями. Завершується свято служінням меси у кафедральному соборі, де є мощі святого Ферміна, котрий народився у 272 р. в Памплоні, а помер у 303 р. в Ам'єні (Франція) [15]. Він проповідував Євангеліє за часів Римської імперії на території тодішньої Галії. У 1186 р. мощі цього святого були перенесені до м. Памплони. Увечері 14 липня присутні запалюють свічки на Соборній площі й опівночі багатотисячний натовп співає прощальну пісню «Бідний я». Цей фестиваль започатковано ще в епоху Середньовіччя, коли пастухи з передмість гнали своїх биків до Памплони на арену бою. Місцеві жителі допомагали їм, підганяючи тварин. Поступово це дійство збагачувалося традиціями, перетворившись у XIII ст. на свято в честь святого небесного покровителя королівства Наварр – Сан Ферміна.

Цікавим і насиченим щодо проведення різноманітних заходів, масових акцій та урочистостей в Іспанії є період перед Пасхою й після неї, тобто Страшний («Семана Санта») і Пасхальний тижні, коли в країні проводять багато церковних церемоній, хресних ходів, театралізованих заходів. Це привертає увагу багатьох іноземних туристів. Численні театралізовані масові піші ходи, які організують релігійні братства, мають свою атрибутику, спеціальні костюми, містять композиції на релігійні сюжети й скульптурні зображення святих («пасо»), що зроблені з дерева та розфарбовані чи одягнені в справжній одяг із прикрасами. Найвідоміші з таких фестивалів – «El Gran Poder», «Tamborilada de Hellin», «Mercado de la Palma Blanca» (білої пальми), «Мони де Паскуа» (Великодньої паски), «Paso Blanco» (білого ходу), «La Procesión de las Turbas», «Torrijas», «Страшний танець смерті», на честь святої Марти й ін.

На особливу увагу заслуговує міжнародний фестиваль «Trenca perols» (метання горщиків) у місті Валенсії. Це один із найцікавіших для іноземних туристів звичаїв («trenca perols»), коли мешканці цього старовинного міста викидають зі своїх балконів старий посуд й обливаються водою. Така традиція склалася на честь святкування Христового Воскресіння, тому всі дієства відбуваються в Пасхальну ніч.

Щорічно 12 жовтня в Іспанії відзначають одразу два відомі свята на честь Святої Діви Пілар і Національне свято країни – День Іспаніадад (Día de la Hispanidad/Hispanic Day). Цей день вважається своєрідним днем іспанського народу й мови, якою вони розмовляють, незважаючи на бажання каталонців відокремитися та баскські проблеми.

Фестиваль «Томатіна» щорічно проходить в іспанському місті Буньоль на честь його небесних покровителів – Богоматері-Захисниці (Mare de Déu dels Desemparats) і святого Луї Бертрана (San Luis Bertràn) – та проводився із середини XVI ст. як суто релігійна традиція, проте з 1945 р. перетворився на фестиваль забав і розваг, відомий метанням стиглими помідорами [7]. Перекази стверджують, що під час релігійної процесії трапилася сварка між приятелями, що супроводжувалася киданням помідорів один в одного, яке підтримано натовпом та згодом перетворилася на масові томатні бої. У період правління Франко це свято було заборонене як таке, що втратило релігійний зміст, але відродилося в 1970-х рр. Із 1980 р. помідори для свята постачає муніципальна влада, а у 2002 р. Центральне бюро туризму Іспанії надало фестивалю в Буньолі статус міжнародного, адже на томатні бої сюди щорічно з'їжджається багато іноземних туристів із різних куточків світу, щоб самим брати участь у томатних боях.

Таблиця 1

Основні туристично-видовищні заходи Іспанії*

№ з/п	Назва заходу	Місце проведення	Час проведення	Статус заходу
1	2	3	4	5
1	Фестиваль квітів і зелені	м. Кордова	травень	міжнародний флористичний
2	Рок-фестиваль «Mad Cool»	околиці м. Барселона	травень–червень	міжнародний музичний
3	Музичний фестиваль «PrimaveraSound»	м. Барселона	травень–червень	міжнародний, музичний
4	Фестиваль «Las Fallas» (фестиваль зустрічі літа або Святого Йосифа)	м. Валенсія	19 березня	міжнародний етнографічний
5	Фестиваль «Весела кофрадія» («похорон сардини»)	м. Барселона	лютий	міжнародний культурний
6	Фестиваль «Santa Semana» (Святий тиждень)	по всій території країни	тиждень перед Пасхою	регіональний етнорелігійний
7	Фестиваль «San Jordi»	обл. Каталонія	23 квітня	регіональний
8	Фестиваль «Святого Хуана» (фестиваль купання)	уздовж усього узбережжя країни	3 червня	регіональний етнорелігійний
9	Фестиваль «Sanfermines» (перегони биків)	м. Памплона	6–14 липня	міжнародний культурний
10	Фестиваль кориди та матадорів	м. Севілья	травень–жовтень	міжнародний
11	Фестиваль «La Tomatina»	м. Буньоль	останній тиждень серпня	міжнародний культурний
12	Фестиваль «Día de la Hispanidad / Hispanic Day» (день Іспанії)	по всій території країни	12 жовтня	регіональний загальнодержавний
13	Фестиваль до Дня всіх святих та спочилих	по всій території країни	31 жовтня – 1 листопада	регіональний традиційний
14	Фестиваль «La Navidad» (радість до дня народження Христа)	по всій території країни	25 грудня	регіональний етнорелігійний

1	2	3	4	5
15	Фестиваль на честь св. Марти	м. Ас-Невес	кінець липня	регіональний, етнорелігійний
16	Фестиваль «El Gran Poder»	м. Севілья, обл. Андалусія	Страсна п'ятниця	міжнародний, етнорелігійний
17	Фестиваль «Tamborilada de Hellin»	м. Альбасете	Страсна середа	регіональний, етнорелігійний
18	Фестиваль «Mercado de la Palma Blanca» (ринку білих пальм)	м. Аліканте	Вербна неділя	регіональний, етнорелігійний
19	Фестиваль «Мони де Паскуа» (Великодньої паски)	обл. Каталонія, Мурсія, Валенсія	Пасхальна неділя	регіональний, етнорелігійний
20	Фестиваль «Paso Blanco» (білого ходу)	м. Лорка	Страсна п'ятниця	регіональний, етнорелігійний
21	Фестиваль «LaProcesión de las Turbas»	м. Куенка	Страсна п'ятниця	міжнародний, етнорелігійний
22	Фестиваль «Похорони Женаріна» (похорони п'яниці)	м. Леоні	Страсний четвер	регіональний, традиційний
23	Фестиваль «Страшний танець смерті»	м. Вергі	Страсний четвер	міжнародний, етнокультурний
24	Фестиваль «Tortijas»	м. Кастилія, Леоні	Страсний тиждень	регіональний
25	Фестиваль «Trenca perols» (метання горщиків)	м. Валенсія	Великодня ніч	міжнародний, етнокультурний

* Складено за: [22].

Щороку в травні в м. Кордова (Андалусія) настає пора найкрасивішого у світі міжнародного фестивалю квітів і рослин, що проходить у затишних внутрішніх двориках міста («патіо»). Клімат у Кордові дуже жаркий та сухий, тому ще в стародавні часи для отримання свіжості й прохолоди біля споруд внутрішні дворики будинків масово прикрашали густою рослинністю та квітами. Так зародилася дивна традиція визначати кращий зелений дворик міста, яку мешканці підтримують, починаючи з 1932 р. [17]. У конкурсі можуть брати участь будь-які патіо з будь-якими квітковими композиціями, фонтанами, живоплотами й прикрасами, горщиками з квітами всіх відтінків та розмірів. Єдиною умовою для участі в конкурсі є наявність на території дворика криниці або басейну з водою. Члени журі до оцінювання підходять досить суворо й прискіпливо, вони звертають увагу на різноманітність сортів квітів, красу композицій, насиченість, привабливість і правильність розміщення. Господарів, які перемагають у конкурсі дворика, нагороджують почесною відзнакою та грошовим призом. У рамках заходу проводять також конкурс на найкрасивіший балкон міста. Переможцем стане той, хто прикрасить свій балкон квітами, зібраними в барвисті композиції. Крім того, згідно з давньою традицією, цей видовищний захід супроводжують театралізовані дії, пісні й танці, що викликає захоплення туристів і приваблює до себе щорічно значну кількість іноземців. Останні милуються не лише квітковими композиціями, але й захоплені щирою гостинністю іспанців, смачною їжею та місцевим вином, а також відомим танцем «фламенко», коли звідусіль звучать народні іспанські пісні. Усе це перетворює «Фестиваль квітів патіо» в Іспанії в один із кращих видовищних заходів міжнародного рівня, що включений до переліку об'єктів нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Міжнародний фестиваль «Las Fallas» (фестиваль зустрічі літа) на честь святкування Дня святого Хосе (покровителя теслярів і ремісників) відбувається щорічно 19 березня в м. Валенсія. Цього дня в давнину спалювали сміття, щоб очистити будинки від усякої скверни. Ця побутова дія перетворилась у спеціальну театралізовану процесію-ритуал, що викликає цікавість іноземних туристів. Найкрасивішу композицію такої процесії відправляють до музею. Нині Валенсія стала місцем театралізованих вистав, коли містом у процесіях несуть «нінот» – величезні ляльки та скульптури з дерева і пап'є-маше, що виготовляють кілька місяців поспіль та починають різноманітною піротехнікою, котрі потім

спалюють під аплодисменти туристів. Обов'язковому спаленню підлягають ляльки, що зображають людські пороки й численні гріхи. Таке вогняне шоу дає можливість емоційним іспанцям виплеснути надлишки енергії. Усе місто в цей час нагадує веселий танцюючий і гамірний натовп. Щороку це видовищне дійство збирає все більше іноземних туристів, що потребує додаткових місць у готелях і надання інших туристичних послуг.

В Іспанії щомісяця проводять різноманітні видовищно-масові заходи, які викликають цікавість туристів. Тому керівництво держави стимулює й заохочує їх розвиток із метою збільшити прибуття міжнародних туристів і валютних надходжень. Тобто вся країна перетворюється на суцільний карнавал та місце феєрії свят і розваг, не забуваючи про те, що іспанська футбольна команда «Реал» часто виграє різноманітні чемпіонати з футболу, а це також перетворює її на своєрідне спортивне шоу з численними вболівальниками. Іспанське населення досить релігійне, тому будь-яка масова подія в них супроводжується церковними месами, хресними ходами й піснеспівами, що теж є вагомим чинником збільшення видовищних заходів і залучення іноземних туристів.

Зараз у країні набирають популярності нові видовищно-масові фестивалі. Так, у Мадриді відзначають свято вогню «Luminarius», у Малазі – «Свято гаспачо», а також «Ніч вина» і «Фестиваль трьох культур», у Гранаді – музичний фестиваль «Джаз на узбережжі», у Барселоні – гастрономічний фестиваль «Deggusto» та фестиваль «Ночі Гауді», у Каталонії – «Фестиваль ренесансу» тощо. У місті Аліканте для іноземних туристів проводять щорічну видовищну вуличну бійку яйцями й борошном, а на Канарах – «Фестиваль повітряних зміїв». У кінці липня в м. Ас-Невесі відбувається екзотичне свято на честь св. Марти, коли всіх бажаючих обносять навколо церкви цієї святої в домовинах, що символізує умертвіння минулих проблем і приваблює іноземних туристів.

Отже, багатство й древність традиційної іспанської культури, різноманітність її витоків визначили красу та оригінальність свят і масових видовищ, які щороку відзначають у селах та містах Іспанії. У переліку туристичних каталогів описано близько 200 свят і фестивалів, котрі мають регіональне туристичне значення, а багато з них є міжнародними. Проте масовий вплив іноземних туристів до Іспанії і їх участь у різноманітних видовищно-фестивальних заходах має багато проблем. Однією з найбільш гострих проблем, викликаних розвитком видовищного й фестивального туризму, є погіршення стану навколишнього середовища й значне забруднення території, включаючи не тільки прибережні зони Іспанії, але й території історичних міст – пам'яток культури світового значення, які не завжди можуть витримати таке значне антропогенне навантаження й руйнуються від перебування в них великої кількості людей. Окрім того, місця масового скупчення туристів несуть загрозу терористичних актів із боку не лише баскських сепаратистських угруповань, але й зарубіжних, наприклад проісламських тощо. За офіційною статистикою, зараз в Іспанії нелегально проживає понад 1,2 млн мігрантів із Північної Африки, Близького й Середнього Сходу [20]. Наявні також чисто технічні проблеми, унаслідок яких іспанські туристичні структури й самі міста, де проходять видовищно-масові заходи, не можуть прийняти напливу такої великої кількості іноземних туристів та відпочивальників. У країні недостатньо добре функціонує транспортна система. Не слід також забувати, що Іспанія є переважно гірською й сейсмічно небезпечною країною, що утруднює транспортне переміщення та розвиток нових шляхів сполучення. Численні протести, референдуми й заяви про відокремлення Каталонії також не є позитивними для розвитку масового видовищного туризму, а також наявність у країні сепаратистських та екстремістських угруповань, які часто вороже налаштовані до певних етнічних груп населення й туристів із різних країн, не сприяють розвитку видовищно-масового туризму в цій державі. Саме населення провінцій та їхніх столиць часто заявляє, що втомилося від навал надмірно цікавих іноземних туристів із фотоапаратами тощо. Тому сезонність у розвитку туризму Іспанії розглядається місцевим населенням не як проблема, на відміну від уряду, який бажав би цілорічно отримувати значні надходження до державної казни й розв'язати проблему з безробіттям, а як можливість отримати перепочинок і привести до ладу часто відвідувані туристичні об'єкти.

Щоб розв'язати всі наявні проблеми туризму, уряд країни розробив План розвитку туристичної сфери Іспанії на 2005–2020 рр., що передбачає залучення іноземних інвестицій та комплексний розвиток усіх галузей туристичного обслуговування, а також інтенсифікацію багатьох видів туризму на міжнародному туристичному ринку, включаючи видовищний, а також модернізацію туристично-обслуговуючої інфраструктури в країні. Отже, Іспанія намагається розв'язати проблеми туристичного характеру й намітила багато перспектив для їх розвитку. Серед факторів позитивного стимулювання

туристичного комплексу в майбутньому слід виокремити збільшення напливу іноземних туристів і зростання грошових надходжень у цю країну від іноземного туризму, що підсилюється наявним туристичним потенціалом в Іспанії та її великою й різноманітною кількістю рекреаційно-туристичних ресурсів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Видовищний туризм є однією із сучасних галузей міжнародного туризму, який ґрунтується на масовому відвідуванні різноманітних етнічно-релігійних, культурно-мистецьких і спортивно-масових заходів тощо. Сучасний видовищний туризм має свої особливості та певні різновиди: фестивальний, показово-презентаційний, ярмарково-діловий, культурно-масовий, оздоровчо-спортивний і подієвий. Іспанія вважається батьківщиною багатьох масово-видовищних заходів та фестивалів, наприклад кориди, фестивалів «Томатіни», «Сан-Фермін», «Фестивалю квітів і зелені в патіо» та інших, що приваблюють у цю країну багато іноземних туристів і дають значні прибутки державі.

Джерела та література

1. Александрова А. Ю. Международный туризм / А. Ю. Александрова. – Москва : Слово, 2010. – 340 с.
2. Аникеева Н. Н. Испания в современном мире / Н. Н. Аникеева. – Санкт-Петербург : Издник, 2005. – 229 с.
3. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. – 252 с.
4. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. / В. В. Безуглий – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 704 с.
5. Буторина О. В. Испания: стратегия экономического подъёма / О. В. Буторина. – Москва : Наука, 2005. – Т. 2. – 83 с.
6. Ведюшкин В. А. История Испании: XVII – XXI век / В. А. Ведюшкин. – Москва : Индрик, 2009. – Т. 2. – 235 с.
7. Верников В. Л. Испания: анфас и профиль / В. Л. Верников. – Киев : Азимут-Украина, 2007. – 188 с.
8. Грицку-Андрієш Ю. П. Фестивальний туризм у системі рекреаційно-туристської діяльності / Ю. П. Грицку-Андрієш, Ж. І. Бучко // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2010. – Вип. 519–520. – С. 56–60.
9. Зовнішньоекономічна діяльність Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.geograf.com.ua/spain/531-spain-zed>.
10. Іспанія в Європейському Союзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/spain_en.
11. Кількість туристів, що відвідали Іспанію з 2006 по 2016 рік (у мільйонах) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.statista.com/statistics/413223/number-of-arrivals-spent-in-short-stay-accommodation-in-spain/>.
12. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П. О. Масляк. – Київ : Знання, 2008. – 343 с.
13. Портал Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europa.eu>.
14. Українсько-іспанське співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spain.com.ua>.
15. Фельтина Л. А. Все об Испании: общая характеристика / Л. А. Фельтина. – Москва : Мысль, 2010. – 348 с.
16. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. / Н. В. Фоменко – Київ : Центр навч. літ., 2007. – 312 с.
17. Хуан Л. Испания: история страны / Л. Хуан. – Санкт-Петербург : МИДГАРД, 2009. – 68 с.
18. Чалий В. Українсько-іспанський діалог [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.razumkov.org.ua/>
19. Пашков Ю. А. Учебно-справочное пособие по физической географии Испании / Ю. А. Пашков. – Санкт-Петербург : ЛитРам, 1999. – 119 с.
20. European Union: Spain [Electronic resource]. – Mode of access : https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/spain_en.
21. Instituto Nacional de Estadística: Education and culture [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ine.es/dyngs/INEbase/en/categoria.htm?c=Estadistica_P&cid=1254735971047.
22. Spain – International trade [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Spain>.
23. World Trade Organization. Spain and the WTO: member information [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/spain_e.htm.
24. WTO: Spain – Member information [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/spain_e.htm.

References

1. Aleksandrova A. Yu. Mezhdunarodniy turizm / A. Yu. Aleksandrova. – M. : Slovo, 2010. – 340 s.
2. Anykееva N. N. Yspaniya v sovremennom myre / N. N. Anykееva. – Sp-B. : Yzdneyk, 2005. – 229 s.
3. Babkyn A. V. Spetsyalnie vydy turызma / A. V. Babkyn. – Rostov-na-Donu : Fenyks, 2008. – 252 s.

4. Bezuhlyi V. V. Ekonomichna i sotsialna heohrafiia zarubizhnykh krain : navch. posib. / V. V. Bezuhlyi. – K. : VTs «Akademiya», 2007. – 704 s.
5. Butoryna O. V. Yspaniya: stratelya ekonomycheskoho podyema / O. V. Butoryna. – M. : Nauka, 2005, T. 2. – 83 s.
6. Vediushkyn V. A. Ystoryia Yspaniy: XVII – XXI vek / V. A. Vediushkyn. – M. : Yndryk, 2009, T. 2. – 235 s.
7. Vernykov V. L. Yspaniya : anfas y profyl / V. L. Vernykov. – K. : Azymut-Ukrayna, 2007. – 188 s.
8. Hrytsku-Andriyesh Yu. P. Festyvalnyi turyzm u systemi rekreatsinyo-turystskoi diyalnosti / Yu. P. Hrytsku-Andriyesh, Zh. I. Buchko // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. – 2010. – Vyp. 519–520. – S. 56–60.
9. Zovnishnoekonomichna diyalnist Ispaniy [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.geograf.com.ua/spain/531-spain-zed>.
10. Ispaniya v Yevropeiskomu Soiuzu [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/spain_en.
11. Kilkist turystiv, shcho vidvidaly Ispaniyu z 2006 po 2016 rik (u milionakh) [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.statista.com/statistics/413223/number-of-arrivals-spent-in-short-stay-accommodation-in-spain/>.
12. Masliak P. O. Rekreatsiina heohrafiia: navch. posib. / P. O. Masliak. – K. : Znannia, 2008. – 343 s.
13. Portal Yevropeiskoho Soiuzu [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://europa.eu>.
14. Ukrainsko-ispanske spivrobotnytstvo [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.spain.com.ua>.
15. Feltyna L. A. Vse ob Yspanyy: obshchaia kharakterystyka / L. A. Feltyna. – M. : Mysl, 2010. – 348 s.
16. Fomenko N. V. Rekreatsinyi resursy ta kurortolohiya: navch. posib. / N. V. Fomenko. – K. : Tsentri navchalnoi literatury, 2007. – 312 s.
17. Khuan L. Yspaniya: ystoryia strany / L. Khuan. – S-Pb. : MYDHARD, 2009. – 68 s.
18. Chalyi V. Ukrainsko-ispanskyi dialoh [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.razumkov.org.ua/>
19. Shashkov Yu. A. Uchebno-spravochnoe posobye po fizycheskoi heohrafiy Yspanyy / Yu. A. Shashkov. – S-Pb. : LytRam, 1999. – 119 s.
20. European Union: Spain [Electronic source]. – Access mode : https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/spain_en.
21. Instituto Nacional de Estadística: Education and culture [Electronic source]. – Access mode : http://www.ine.es/dyngs/INEbase/en/categoria.htm?c=Estadistica_P&cid=1254735971047.
22. Spain – International trade [Electronic source]. – Access mode : <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Spain>.
23. World Trade Organization. Spain and the WTO: member information [Electronic source]. – Access mode : https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/spain_e.htm.
24. WTO: Spain – Member information [Electronic source]. – Access mode : https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/spain_e.htm.

Патійчук Віктор, Карпюк Катерина. Особенности развития зрелищного туризма в Испании. Обобщены теоретические аспекты по развитию зрелищного туризма. Предложен вариант видового состава зрелищного туризма с позиции объектов посещения массовых мероприятий и их основных функций. Рассмотрены особенности и предпосылки развития туризма в Испании. Проанализированы основная ресурсная база и главные факторы развития туризма в стране. Изучены основные направления специализации международного туризма в стране. Проведен анализ основных зрелищно-фестивальных мероприятий Испании и выделен их пространственный уровень организации. Определены основные проблемы и перспективы развития зрелищного туризма в стране.

Ключевые слова: зрелищный туризм, международный туризм, условия развития туризма, международные фестивали, туристическая специализация, зрелищно-туристический центр, Испания.

Patiychuk Victor, Karpyuk Katerina. The Features of the Development of Spectacular Tourism in Spain. Theoretical aspects concerning the development of spectacular tourism are generalized. The variant of spectacular composition of spectacular tourism from the position of objects of visiting mass events and their basic functions is offered. Features and preconditions of development of international tourism in Spain are considered. The main resource base and main factors of development of tourism in the country are analyzed. The main directions of specialization of international tourism in the state are studied. The analysis of the main sightseeing and festivals of Spain was carried out and their spatial level of organization is highlighted. The main problems and prospects of development of spectacular tourism in the country are determined.

Key words: spectacular tourism, international tourism, conditions of tourism development, international festivals, tourist specialization, spectacular and tourist center, Spain.

Стаття надійшла до редколегії
29.05.2018 р.